

Rechtters fel over beschuldiging Wagenaar Niet bij afvinken alleen

Rechtters werpen de ‘ernstige beschuldiging’, die rechtspsycholoog Willem Albert Wagenaar uitte, verre van zich. Zij zijn wel degelijk geïnteresseerd in de waarheid en doen meer dan afvinken of er voldoende bewijs is voor wat het OM beweert.

Lex van Almelo, journalist

In de waarheid is de strafrechter niet echt geïnteresseerd, zei Wagenaar in het *Advocatenblad* van 11 augustus. De strafrechter legt het initiatief voor de bewijsvoering bij het OM en vinkt vervolgens af of er voldoende bewijs is en of de bewijsmiddelen in het dossier zitten. Als er wat twijfels bestaan over bewijs, krijgt de verdachte bijvoorbeeld niet vijf jaar maar drie jaar gevangenisstraf. De rechterlijke macht trekt volgens Wagenaar te weinig lering uit de Schiedammer parkmoord door deze zaak te veel beschouwen als een excès. De opleiding van rechtters zou moeten worden uitgebreid met statistische en gedragswetenschappelijke vakken, terwijl strafrecht een specialisme zou moeten worden.

AFVINKEN

De giftigste reactie komt van president Willibrord Davids van de Hoge Raad, die sarcastisch toegeeft dat rechtters afvinken of er voldoende bewijs is. ‘Het is nog veel erger, kan ik professor Wagenaar verzekeren. De wetgever heeft de rechter onlangs op initiatief van de Kamerleden Wolfsen en Griffiths ook voorgeschreven om af te vinken of hij wel heeft gereageerd op alle uitdrukkelijk onderbouwde standpunten van officier van justitie en advocaat.’ Volgens Davids doet de rechter veel meer dan verifiëren wat het OM te berde brengt en daarom vindt hij de beschuldigingen van desinteresse en een lagere straf als er onvoldoende bewijs is ‘een mislukte karikatuur, waarvoor het bewijs ontbreekt’. De rechter ongefundeerd in diskrediet brengen door diens integriteit in twijfel te trekken, brengt de discussie over de toepassing van het strafrecht volgens Davids niet verder. Voor zo’n discussie is meer nodig dan ‘een vraaggesprek met een deskundige die algemene conclusies trekt uit een aantal zaken

– waaronder een romantisch scenario wat gebeurd zou kunnen zijn – waarin hij tekortkomingen bespeurt’.

Oud-advocaat-generaal Jan Leijten (die op het interview een reactie schreef, zie de rubriek Reacties achter in dit nummer) hoorde een vooraanstaand rechter onlangs klagen dat veel van zijn collega’s de rechtspsychologen Wagenaar, Crombag en Van Koppen ‘als hun vijanden beschouwen, die zoveel mogelijk buiten de perken van het strafrecht moeten worden gehouden’. Maar tegenover het *Advocatenblad* geven de Raad voor de rechtspraak, de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) en het landelijk overleg van strafsectoren bij rechtbanken en hoven (LOVS) niet het geringste blijk van vijandschap. Wel vinden zij dat de criticus uit de bocht vliegt met zijn oneliners over de vermeende desinteresse in de waarheid en een lagere straf bij twijfel.

SPROOKJE

‘Het is gewoon niet waar,’ zegt Dick van Dijk van de Raad voor de rechtspraak. ‘Wagenaar kan vanuit zijn positie met een sprookje komen over het ware verhaal achter een moord. Maar de rechter moet op grond van de tenlastelegging, de bewezen feiten en zijn overtuiging een beslissing nemen. Dat is veel ingewikkelder dan Wagenaar doet geloven. In sommige gevallen kom je er gewoon niet achter wat er precies is gebeurd. Dat rechtters bij twijfel maar een lagere straf geven, is een doodoener.’ Bestuurslid Steven van Dissel van de NVvR vindt de dilemma’s waarvoor de rechter staat bij onvoldoende bewijs wel herkenbaar: ‘Soms is er te weinig bewijs, terwijl je op je klompen aanvoelt dat de verdachte het heeft gedaan. We moeten ons behelpen met wat je kunt bewijzen. Vaak moeten wij het doen met getuigenverklaringen die nooit 100% betrouwbaar zijn. Wat dat betreft is het hoopgevend dat er steeds meer technisch bewijs beschikbaar komt. Rechtters zullen de ontwikkelingen op het gebied van bijvoorbeeld DNA wel moeten blijven volgen. De rechter moet dat op de juiste waarde weten te schatten. Daarvoor hoeft hij niet per se een specialist in strafrecht zijn. Het is ook onzinnig als Wagenaar suggereert dat strafrecht corvee is

Foto: Marie Cécile Thijs / HH

President Willibrord Davids: ‘een mislukte karikatuur, waarvoor het bewijs ontbreekt’.

voor een civilist of bestuursrechter. Het is voor veel rechtters heel gebruikelijk om na een aantal jaren van sector te veranderen.’

BEROEPSTROTS

Voorzitter Rosa Jansen van het LOVS vindt elke reactie of klacht van een burger welkom, maar voelt zich door de ernstige beschuldiging van Wagenaar in haar beroepstrots aangetast. ‘Waarheidsvinding is onze taak. Wij bekijken

> een zaak als vanzelf eerst in zijn geheel alvorens wij aan de tenlastelegging toekomen. Wij zijn ook voortdurend bezig met het verbeteren van de kwaliteit van de strafrechtspraak. Wagenaar stelt zich een beetje op als de wijze professor die spreekt tegen de domme leerling die alsmat niet luisteren wil. Daarmee doet hij de strafrechtspraak in Nederland behoorlijk te kort.'

Volgens Jansen kan Wagenaar beter weten, omdat hij vaak rondloopt in gerechten, onderzoek doet in de Rechtbank Utrecht en regelmatig spreekt met rechters. 'In een gesprek met mij zei hij onlangs nog dat hij vindt dat het in de rechtspraak best goed gaat. In elke organisatie komen bedrijfsongevallen voor, maar in de strafrechtspraak ligt dat percentage volgens hem ver onder de 1. Wij vinden overigens dat elke fout onaanvaardbaar is.'

Jan Leijten – die ooit schreef 'We need stories for better understanding' – vindt de *onliner* over de desinteresse 'gewoon onzin en dat weet Wagenaar ook'. Maar verder verdient alles wat

Wagenaar in het interview zegt aandacht. 'Het is waar dat strafvonnissen, als ze al uitgewerkt zijn, meer van een legpuzzel weg hebben dan van een verhaal. Voor niemand buiten het veld van het recht bezitten zij de overtuigingskracht die een goed verhaal heeft.' Volgens Leijten hebben rechters tegenwoordig door de verharding van het strafklimaat minder de neiging om iemand wegens twijfel vrij te spreken dan vroeger het geval was.

BEVOORORDEELD

Het Openbaar Ministerie voelt zich niet geroepen om te reageren op Wagenaar. De advocaten die om commentaar is gevraagd, kunnen zich grotendeels vinden in de kritiek van Wagenaar. Vanuit zijn ervaring met herzieningszaken onderstreept advocaat Geert Jan Knoops dat de rechterlijke macht de Schiedammer parkmoord niet als incident moet beschouwen en er inderdaad te weinig lering uit trekt.

Knoops 'beveelt het ten zeerste aan, mede vanuit mijn academische achtergrond als hoogle-

raar' dat in herzieningszaken meer (financiële) voorzieningen komen voor de verdediging, net zoals dat in Canada, Amerika, Engeland en Schotland het geval is.

Voorzitter Annelies Röttgering van de Nederlandse Vereniging van Strafrechtadvocaten vindt dat de strafrechter te veel uitgaat van de tenlastelegging: 'Vaak leest hij dat in grote dossiers als eerste om snel een overzicht van de zaak te krijgen. Maar daarmee is hij wel bevooroordeeld.' Temeer omdat rechters niet graag twijfelen aan de eerlijkheid en integriteit van politiemensen en vooral ervaren strafrechters nogal eens sceptisch staan tegenover de mogelijke onschuld van de verdachte. Röttgering heeft verder de indruk dat rechters het gemakkelijker vinden om bij twijfel een verdachte te veroordelen dan vrij te spreken. 'Misschien is dat de tijdgeest.'

Gedragscode Behandeling Letselschade

'Advocatenorganisaties manoeuvreerden zichzelf buitenspel'

Deze zomer nam de Vereniging Letselschade Advocaten (LSA) afstand van de Gedragscode Behandeling Letselschade, opgesteld door het Centrum Aansprakelijkheidsrecht van de Universiteit Tilburg in samenspraak met verzekeraars, belangenorganisaties (ANWB, Consumentenbond) en slachtoffers. Maurits Barendrecht, de intellectuele vader van het project, reageert.

Lucien Wopereis, redacteur Orde

In het persbericht dat de LSA uitgaaf, stelt het bestuur van de vereniging dat een advocaat zich niet op voorhand 'kan en mag' binden aan afspraken over de wijze waarop zaken behandeld moeten worden. 'Het is de LSA-advocaat volgens de gedragsregels van de Nederlandse Orde van Advocaten zelfs verboden om met anderen dan de eigen cliënt dergelijke behandelafspraken te maken. Het bovenstaande be-

Maurits Barendrecht: 'Organisaties van slachtoffers en verzekeraars zijn met elkaar in gesprek geraakt over de manier van schadebehandeling die in beider voordeel is.'

tekent dat de LSA als specialisatievereniging van letselschadeadvocaten niet zal kunnen intekenen op de Gedragscode Behandeling Letselschade', aldus het persbericht.

Barendrecht, zelf advocaat geweest, vindt het standpunt van de LSA begrijpelijk. 'Natuurlijk kan een advocaat zijn klant niet op voorhand binden aan een contractuele regeling.

Als organisatie van advocaten kun je ook niet zomaar afspraken gaan maken over de manier waarop leden de praktijk uitoefenen.'

Wat Barendrecht wel heeft verbaasd, is hoe de LSA zichzelf buitenspel heeft gezet door uit het overleg te treden: 'Hoe kan het dat advocatenorganisaties zich in zo'n positie manoeuvreren dat ze niet over structurele verbeteringen van het recht systeem mee kunnen praten? Was het niet het ideaal van de sociale advocatuur dat niet alleen de individuele cliënt werd geholpen, maar dat ook het systeem verbeterd zou worden? In een tijd waar sturende wetgeving uit is, moet er toch een manier te vinden zijn om het over *best practices* te hebben, want daar gaat het om in de code.' Volgens de hoogleraar hebben individuele advocaten overigens nuttige bijdragen geleverd aan het project.

'NIET GELOOFWAARDIG'

Barendrecht denkt dat de code zijn nut zal bewijzen, ook al tonen de LSA en individuele

letselschadeadvocaten zich kritisch. 'De LSA zegt dat hun leden volgens de code mogen werken als de cliënt dat wil. Sommige advocatenkantoren gaan verder, en zullen de code in beginsel volgen. Verzekeraars stellen de code min of meer verplicht, en rechtsbijstandverzekeraars en letselschadebureaus (circa tweederde van de markt) hebben zich positief opgesteld. De code zal zich nu moeten bewijzen in de praktijk, zoals iedere procedurele regeling trouwens.'

De eerste signalen uit de markt zijn positief, stelt de wetenschapper. Slachtoffers zien de code als steun in de rug bij hun pogingen om greep te krijgen op het schaderegelingsproces, stelt hij. 'Maar dat is niet het belangrijkste. Waar het vooral om gaat is dat organisaties van slachtoffers en verzekeraars met elkaar in gesprek zijn geraakt over de manier van schadebehandeling die in beider voordeel is. Inzichtelijkheid van het proces, uitgaan van het perspectief van het slachtoffer, tempo,

problemen samen oplossen of voorleggen aan een neutrale derde of rechter: deze waarden zijn zich in de praktijk al aan het realiseren.' De LSA kan zich niet vinden in de opmerking van Barendrecht dat de vereniging zichzelf buitenspel heeft gezet door uit het overleg te treden. 'Wij hebben een bijzondere ledenver-

gadering gehouden over deze kwestie en daar kwam uit dat we niet meer moesten meepraten. We vonden het niet geloofwaardig om aan tafel te blijven zitten, terwijl we ons gelet op de gedragsregels per definitie niet kunnen binden aan de uitkomst van dat overleg,' aldus voorzitter Hein Taminiau.

'GEWELDIGE VERBETERING'

Minister Donner van Justitie maakte eind augustus bekend dat hij wil voorzien in een snellere afhandeling van letselschade door het invoeren van een tussentijdse gang naar de rechter als blijkt dat er onenigheid bestaat over een 'deelgeschil'. Is over het deelgeschil duidelijkheid ontstaan door de rechterlijke uitspraak, dan kunnen partijen verder met de onderlinge regeling van de schade. Slagen de partijen er niet in om met behulp van de rechterlijke beslissing tot een bevredigende oplossing te komen, dan kunnen partijen de gehele zaak in een bodemprocedure aan de rechter voorleggen.

Voorzitter Hein Taminiau van de LSA vindt de voorstellen van Donner, 'een indirect gevolg van de gedragscode van Barendrecht cum suis', een 'geweldige verbetering'. 'Volgens mij heeft de tussentijdse gang naar de rechter enorm veel toegevoegde waarde. Je kunt in een vastzittende zaak eenvoudig naar een onafhankelijke rechter om te kijken of je op het goede spoor zit. Dat is pure winst.'